

DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.1.2021.30>

УДК 343.985:355

П. Є. Антонюк,

кандидат юридичних наук, професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ,

м. Київ, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1269-6992>, e-mail: polinusla@meta.ua

Методологічний аналіз військової експертизи

Поява самостійних одиниць судової експертизи є результатом розвитку наукових знань, ігнорування яких під час здійснення судово-експертної діяльності призводить до підміни судовою експертизою процесу доказування.

Мета статті — провести методологічний аналіз предмета, об'єктів і завдань судової військової експертизи та її місця в сучасній класифікаційній системі судових експертиз.

Проаналізовано структурні складові військової експертизи — предмет, об'єкти, завдання та спеціальні знання. У результаті з'ясовано, що формування військової експертизи як самостійної стратифікаційної одиниці відбулося з порушенням методологічних засад, розроблених судовою експертологією. Зроблено висновок про необхідність перегляду місця й сутності військової експертизи в наявній класифікаційній системі судових експертиз в Україні.

Ключові слова: *судова експертологія, судова експертиза, спеціальні знання, військова експертиза, предмет військової експертизи, об'єкти військової експертизи, завдання військової експертизи, система судових експертиз.*

Постановка наукової проблеми. Інтенсифікація процесу утворення самостійних стратифікаційних одиниць судової експертизи в Україні, що спостерігається останнім часом, не може залишатися поза увагою науковців, особливо з огляду на важливість сфери регулювання судово-експертної діяльності та задекларовані принципи (*Pro sudovu ekspertyzu*, 1994, st. 3). Так, 2015 р. з'являється військова експертиза (*Pro vnesennia zmin do nakazu Ministerstva Yustytzii Ukrainy vid 08 zhovtnya 1998 roku № 53/5*, 2015), а 2019 р. формуються судово-ветеринарна та гемологічна експертизи (*Pro vnesennia zmin do nakazu Ministerstva Yustytzii Ukrainy vid 08 zhovtnya 1998 roku № 53/5*, 2019). З огляду на сформовану в Україні тенденцію порушення взаємозв'язку під час розвитку емпіричних і наукових знань, вважаємо за необхідне провести методологічний аналіз спроможності окремих «нових» видів (підвидів) судової експертизи, що заявлені як самостійні стратифікаційні одиниці (зокрема, військової експертизи).

Аналіз основних досліджень і публікацій. Серед нечисленних наукових публікацій, присвячених військовій експертизі, можна виокремити такі,

що висвітлюють загальні проблемні питання військової експертизи (Chuprun, 2015; Antoniuk, 2017), та розглядають експертні підходи до вирішення її окремих завдань (Bogdanyuk, 2017; Poluianov, 2020; Ruvn & Serebnii, 2020; Savechko & Chernysh, 2020; Savechko & Kozlov, 2020; Vlasuk, 2020).

Мета статті. Провести методологічний аналіз предмета, об'єктів і завдань судової військової експертизи на основі загальної теорії судової експертології. Проаналізувати місце військової експертизи в сучасній загальній класифікаційній системі судових експертиз. Акцентувати увагу на неприпустимості порушення єдиного методологічного підходу під час формування нових самостійних одиниць судової експертизи. Запропонувати алгоритм розроблення окремих механізмів судово-експертної діяльності в разі появи нових родів (видів) судових експертиз.

Викладення основного матеріалу дослідження. Станом на сьогодні вже не є дискусійним становлення й розвиток судової експертології як самостійної галузі наукових знань з власною методологією, яка є основою для класифікації судових експертиз, визначення компетенції судових експертів, розроблення сучасних експертних технологій. Предмет судової експертології на сучасному етапі її розвитку складають:

- теоретичні, правові й організаційні закономірності здійснення судово-експертної діяльності загалом;
- закономірності виникнення, формування та розвитку класів, родів і видів судових експертиз та їх окремих теорій на основі єдиної методології, уніфікованого понятійного апарату й урахування постійного оновлення та видозміни судово-експертних знань;
- засноване на пізнанні цих закономірностей, єдине для всіх видів судочинства правове та організаційне забезпечення судово-експертної діяльності, єдині уніфіковані експертні технології, стандарти експертних компетенцій і сертифікованих експертних лабораторій (Rossinskaya, 2016).

На нашу думку, єдиний методологічний підхід до виникнення, формування та розвитку класів, родів і видів судових експертиз здатний забезпечити дотримання гарантованих принципів судово-експертної діяльності й обґрунтувати встановлений в Україні організаційно-правовий порядок її здійснення. Такий єдиний підхід має базуватися винятково на розробленій методології судової експертології, що забезпечуватиме науковість судової експертизи як галузі людської діяльності, а також об'єктивність висновків судових експертів (із урахуванням їх процесуальної значущості для всіх видів судочинства в Україні). Дотримання наукового підходу під час формування нових видів (родів) судових експертиз є запорукою логічності їх генезису й відповідного місця в загальній класифікаційній системі вже наявних класів, родів і видів судових експертиз.

Проведений аналіз спроможності військової експертизи як самостійної стратифікаційної одиниці демонструє невідповідність розробленій

методологічній основі судової експертології, що загалом може брати під сумнів не лише визначене місце військової експертизи в загальній системі судових експертиз, сформованій в Україні, а й її науковість.

Дослідження в галузі судової експертології демонструють, що сучасні класифікації судових експертиз відбуваються за об'єктами дослідження сукупно із завданнями, які вони вирішують. При цьому яскраво вираженими є два магістральні напрями, за якими відбувається генезис судових експертиз (Rossinskaya, 2016):

- 1) процес укрупнення (із виду (підвиду) — у рід, із роду — у клас): поява нового виду експертизи всередині вже наявного виду за рахунок актуалізації або видозміни об'єктів, які раніше досліджували рідко, формування якісно нових експертних технологій, розширення можливостей експертизи;
- 2) процес розділення: із класу — на роди й види.

Крім того, необхідність вирішення комплексу якісно нових загальних експертних завдань зумовлює появу нових об'єктів дослідження, що може бути передумовою формування нового класу або роду судових експертиз, а не виокремлення їх з уже наявних (що спостерігається щодо військової експертизи, де не йдеться про появу нових об'єктів дослідження, які далі дослідимо докладніше).

Для глибшого розуміння та аналізу сутності військової експертизи, розглянемо зміст її принаймні трьох основних методологічних складових, що мають суттєве значення не лише для теорії судової експертизи, а й для судово-експертної діяльності й організаційно-правового порядку її забезпечення:

- предмет експертизи;
- об'єкти експертизи;
- основні завдання та спеціальні знання для їх вирішення.

Під предметом експертизи як видом практичної діяльності заведено розуміти інформацію про подію (правопорушення), отриману експертом у результаті дослідження на основі спеціальних знань окремих властивостей наданих на експертизу об'єктів (Shcherbakovskiy, 2016).

Наведене розуміння наочно демонструє логічний зв'язок між предметом експертизи та її об'єктами — носіями інформації про певні обставини, пов'язані з подією правопорушення. І хоча Закон України «Про судову експертизу» визначає судову експертизу як «дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів» (Pro sudovu ekspertyzu, 1994, st. 1), однак, керуючись загальним методом пізнання, можна дійти висновку, що явища та процеси досліджують через їх матеріалізовані причини й наслідки — об'єкти матеріального світу, що містять інформацію про певні події, у вигляді їх окремих ознак і властивостей, спричинених подією, яку встановлюють (досліджують). Тобто об'єктами судової експертизи завжди є певні об'єкти матеріального

світу. При цьому інформацію, яка відображається в матеріальних об'єктах зовнішнього середовища в результаті певних дій, заведено поділяти на три види (Burnashev et al., 1998, р. 22): 1) особистісна (про суб'єкта, який залишив певні сліди); 2) предметна (про використані (застосовані) предмети, засоби тощо); 3) операційна (про здійснені дії).

Щодо завдань експертизи, то в судовій експертології їх розглядають як коло закономірностей, на яке спрямована пізнавальна діяльність експерта. Загальноприйнятим є поділ експертних завдань на ідентифікаційні та неідентифікаційні (діагностичні, класифікаційні, ситуаційні, реставраційні тощо) (Klimenko, 2007, р. 15—16). Відповідно до об'єктів і завдань визначають коло спеціальних знань (сукупність певних галузевих знань), на основі яких пізнають закономірності властивостей об'єкта дослідження.

Щодо військової експертизи, то розробник визначив лише основні її завдання (*Naukovo-metodychni rekomendatsii z pytan pidgotovky ta pryznachennia sudovyh ekspertyz ta ekspertnyh doslidzhen*, 2021, р. 9.1, rozd. IX):

- встановлення обставин застосування та дій військових формувань;
- встановлення обставин, що призвели до настання тяжких наслідків, загибелі людей (військовослужбовців, працівників Служби безпеки України, Збройних сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших представників міністерств і відомств, цивільного населення), утрати озброєння, військової техніки, об'єктів державної влади й інфраструктури, особистого майна громадян під час застосування військових формувань;
- встановлення відповідності дій (бездіяльності) посадових осіб вимогам керівних документів (покладених обов'язків).

Зазначені завдання загалом можна розглядати як такі, що (за формулюванням) відповідають загальноприйнятій класифікації: перші два завдання мають діагностичний характер, останнє — ідентифікаційний. Проте, за своєю сутністю наведені завдання є неконкретизованими, узагальненими та такими, що не відображають ані кола закономірностей, на яке спрямовано пізнавальну діяльність експерта, ані сукупності галузевих спеціальних знань, на підставі яких здійснюється дослідження з їх вирішення. І, якщо розглядати військову сферу як галузь людської діяльності, то заявлені завдання виглядають як соціологічний аналіз однієї зі сфер людської діяльності — менеджменту у військовій галузі, а не як напрям застосування спеціальних знань із пізнання закономірностей об'єктів дослідження.

До того ж вирішення зазначених експертних завдань суб'єктами судово-експертної діяльності, на нашу думку, підміняє собою процес доказування: збирання, перевірку й оцінювання доказів з метою встановити конкретні обставини, що мають значення для провадження (справи). Керуючись запропонованою логікою, можна стверджувати про доцільність формування

самостійних одиниць судової експертизи, зважаючи на сферу людської діяльності, наприклад: освітня, господарська, громадська, політична тощо.

Розробник також пропонує орієнтовний перелік запитань, які вирішує військова експертиза, які в сукупності мають забезпечити уявлення щодо її предмета як кола фактичних даних, що їх може встановити експерт на основі своїх спеціальних знань, дослідивши надані об'єкти (*Naukovo-metodychni rekomendatsii z pytan pidgotovky ta pryznachennia sudovyh ekspertyz ta ekspertnyh doslidzhen*, 2021, р. 9.2, rozd. IX).

Проте, аналіз запропонованих орієнтовних запитань дає змогу сформулювати такі сентенції:

- деякі запитання виходять за межі заявлених основних завдань експертизи. Наприклад, запитання: «Чи перебувають виявлені порушення у причиново-наслідковому зв'язку з настанням тяжких наслідків, які призвели до загибелі військовослужбовців (працівників) та інших осіб, утрати озброєння та військової техніки?» належить до ситуаційних експертних завдань;
- відповіді на деякі запитання не потребують спеціальних знань, зокрема з галузі військового мистецтва, а передбачають лише аналіз відповідної організаційно-управлінської документації, наприклад: «На яких посадових осіб (командирів, начальників) було покладено підготовку підрозділів, що залучалися до виконання бойових завдань, та здійснення контролю за їх готовністю; відповідність їх покладання вимогам керівних документів?» або «Які заходи вживалися з метою запобігання оточенню та виведенню з оточення частин і підрозділів, які були задіяні у виконанні бойових завдань і потрапили в оточення?»;
- надання відповіді на окремі запитання потребує залучення знань не лише з однієї галузі (зокрема, військового мистецтва), а й з галузі економіки, політики, права тощо, тобто передбачають комплексний характер спеціальних знань, наприклад: «Чи мали (могли мати) негативні наслідки для обороноздатності держави та боєздатності Збройних сил України рішення про ліквідацію (розформування, скорочення) окремих родів військ, з'єднань, військових частин та підрозділів?»;
- надання відповідей на більшість запитань підміняє собою процес доказування за його пізнавальною сутністю та перекладає обов'язок доказування із суб'єкта розслідування на судового експерта, наприклад: «Чи був виконаний передбачений нормативними актами порядок опрацювання, коригування та виконання бойових завдань?», або «Чи відповідали фактичні дії відповідних посадових осіб оперативній обстановці, що склалась на момент виконання бойового завдання?», або «Дії (бездіяльність) яких посадових осіб, що здійснювали планування та проведення операції щодо розгрому

незаконних збройних формувань (противника), перебувають у причинному зв'язку з настанням тяжких наслідків, що призвели до загибелі військовослужбовців (працівників) та інших осіб, утрати озброєння та військової техніки?», або «Які нормативні (керівні) документи застосовувались при плануванні та організації бойових дій?», «Яким чином була організована взаємодія у районі ведення бойових дій між підрозділами Служби безпеки України, Збройних сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та іншими військовими формуваннями та державними органами влади?», «Яким чином було організовано вихід (прорив, відхід) частин підрозділів з оточення, хто саме здійснював забезпечення виходу (прориву, відходу) зазначених частин та підрозділів?»;

- окремі запитання мають суто правовий характер, для надання відповідей на які згідно зі ст. 242 Кримінального процесуального кодексу України (*Kriminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy*, 2012, st. 242) не допускається проведення експертизи, наприклад: «Чи відповідали вимогам нормативних (керівних) документів, а також обставинці бойові документи (плани) за видами забезпечення частин та підрозділів, які залучалися до виконання бойового завдання?» або «Чи відповідають нанесені графічні зображення на робочих картах командирів усіх рівнів поставленим завданням з ведення бойових дій (виконання бойових завдань)?».

При цьому (на відміну від решти видів судових експертиз) зовсім не зазначено об'єктів дослідження військової експертизи, що спричиняє певні невизначеності й інтерпретації. Так, поширеною є думка, що об'єктами судової військової експертизи можуть бути текстові та графічні документи (стандартні на паперових носіях і електронні), відео- й аудіозаписи, фотознімки та інші носії інформації різної природи (*Chuprun*, 2015, p. 216). Не заперечуючи такої можливості, змушені констатувати, що об'єкти військової експертизи не є специфічними й унікальними за своєю природою та відображеними в них ознаками і властивостями.

Проведений методологічний аналіз основних складових військової експертизи як самостійної стратифікаційної одиниці демонструє відсутність чітко визначених об'єктів військової експертизи та конкретизованих завдань, які б відображали пізнавальну дослідницьку діяльність експерта, а також галузь і напрям застосування спеціальних знань. Відсутність наведених складових не дає змоги сформуванню об'єктивне уявлення про предмет судової військової експертизи як певну інформацію (закономірності) про подію (фактичні дані), що можуть бути отримані експертом у результаті дослідження, на основі спеціальних знань, окремих властивостей наданих на експертизу об'єктів, який би, власне, відокремлював військову експертизу від інших видів (родів) судових експертиз.

З огляду на викладене вище вважаємо, що формування військової експертизи як самостійної стратифікаційної одиниці (відповідно до наявної класифікації — класу) судових експертиз відбулося з порушенням методологічних засад, розроблених судовою експертологією, та еволюційних шляхів генезису нових видів судових експертиз. Це можна було б виправдати специфічністю об'єктів дослідження, однак, проведений аналіз засвідчив відсутність такої унікальності не лише щодо об'єктів дослідження, а й щодо експертних завдань.

При цьому, звісно, не можна заперечувати права на розвиток військової експертизи як такої, але її формування має відбуватися на основі й у межах методологічних засад судової експертології. У цьому аспекті вбачається логічним та обґрунтованим поява відповідних досліджень у межах виду або роду судових експертиз (наприклад, військово-лікарська експертиза), або шляхом розширення об'єктів і завдань уже наявних класів експертиз (*Naukovo-metodychni rekomendatsii z pytan pidgotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhe*, 2021):

- екологічної (р. 8.2 rozd. VIII), до завдань якої, зокрема, належать: визначення екологічних наслідків, заподіяних навколишньому природному середовищу внаслідок ведення бойових дій і/або застосування військової техніки й озброєння; визначення розміру збитків від забруднення навколишнього природного середовища, пошкодження або знищення об'єктів тваринного та рослинного світу, що відбулося внаслідок ведення бойових дій і/або застосування військової техніки й озброєння;
- товарознавчої (р. 3 rozd. IV), одним із родів якої є «Товарознавча експертиза військового майна, техніки та озброєння»;
- експертизи зброї та слідів і обставин її використання (gl. 4 rozd. I).

Крім зазначеного, існують питання й щодо науково-методичного й інформаційного забезпечення військової експертизи (*Bogdanyuk*, 2017, р. 381). Із моменту появи військової експертизи державну атестацію пройшли всього 4 методики військової експертизи: 1) Комплексне дослідження ракетно-артилерійського озброєння¹; 2) Методика проведення судових військових експертиз щодо оцінки дій посадових осіб (керівників, командирів, начальників) — суб'єктів боротьби з тероризмом в ході антитерористичної операції; 3) Методика проведення судових військових експертиз, пов'язаних з рівнем обороноздатності держави; 4) Методика судово-експертного дослідження роботи командирів (штабів) і військових формувань при підготовці та виконанні бойових (службово-бойових) завдань² (*Reestr metodyk provedennia sudovykh ekspertyz*, 2021). Безумовно, зазначені методики

¹ Дата держреєстрації 18.01.2019 р., розробник — Київський НДІСЕ Мін'юсту України.

² Дата держреєстрації 14.02.2020 р., розробник — Київський НДІСЕ Мін'юсту України.

не охоплюють усього комплексу заявлених завдань. У таких умовах можуть виникати мотивовані сумніви щодо наукової обґрунтованості результатів експертизи та можливості їх використання в судочинстві як джерела доказів. А спроби самих судових експертів «підігнати» під практичну діяльність теорію судової експертизи виглядають нелогічними та лише збільшують сумніви в науковості цього виду експертних досліджень (*Savechko, Kozlov, 2020*).

Щодо кваліфікованих фахівців — судових експертів (хоча й залишається незрозумілим, знання з якої галузі є необхідними для здійснення судово-експертного дослідження), станом на березень 2021 р. в Україні 10 судових експертів атестовані з експертної спеціальності «16.1 Військові дослідження» (*Reestr atestovanyh sudovyh eksperiv, 2021*). Усі експерти є працівниками державних спеціалізованих установ: 4 особи — Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»; 6 осіб — Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Мін'юсту України. Натомість в Експертній службі Міністерства оборони України взагалі немає судових експертів із цієї спеціальності.

Проведений методологічний аналіз військової експертизи засвідчує небезпечну тенденцію ігнорування законів розвитку наукових знань (зокрема, судової експертології) та створення умов для порушення принципів не лише судово-експертної діяльності, а й правосуддя загалом.

Сучасна теорія судової експертології для нових родів і видів судових експертиз пропонує такий «еволюційний» порядок (*Rossinskaya, 2016, p. 28*):

- визначення предмета судової експертизи;
- конкретизація та типізація експертних завдань;
- формулювання на основі типових експертних завдань переліку питань, які ставлять на вирішення експертизи;
- уособлення та класифікація об'єктів експертного дослідження;
- обрання методів з відповідної галузевої науки та визначення їх специфіки;
- розроблення експертних технологій відповідно до стадій експертного дослідження;
- формування термінологічного апарату відповідної класифікаційної групи судової експертизи;
- розроблення технології підготовки висновку експерта.

На нашу думку, лише такий порядок розвитку будь-якої експертизи (зокрема, військової) може стати запорукою якісного висновку експерта та його подальшої відповідної оцінки суб'єктом розслідування і судом.

Висновки. Проведений методологічний аналіз військової експертизи дає змогу констатувати, що утворення та подальший розвиток судової військової експертизи як самостійної стратифікаційної одиниці відбуваються з порушенням методологічних засад судової експертології, що створює

небезпечні тенденції для оцінки висновків експертів як джерела доказів. Через це нагальною є потреба переглянути місце й сутність військової експертизи в наявній класифікаційній системі судових експертиз в Україні, що забезпечить єдиний методологічний підхід до утворення нових одиниць судової експертизи та гарантує задекларовані принципи судово-експертної діяльності зокрема та правосуддя загалом.

References

- Antoniuk, P. Ye. (2017). Viiskova ekspertyza: metodologichniy aspekt. *Kryminalistychniy visnyk*. 2 (28). URL: http://clar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/16331/1/Visnik_1-27-2017.pdf [in Ukrainian].
- Bogdanyuk, I.V. (2017). Shchodo sudovo-ekspertnogo doslidzhennia zmistu pryiniatogo komandyrom rishennia. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*. 17, 381-391. URL: <https://doi.org/10.32353/khrife.2017.49> [in Ukrainian].
- Burnashev, N.A., Bukov, V.N., Volunskiy, A.F. et al. (1998). *Kryminalistika* : uchebnik. Moskva [in Russian].
- Chuprun, V.T. (2015). Shchodo vvedennia novogo vydu sudovoi ekspertyzy – “viiskovoi”. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*. 15, 208-219. URL: https://hniise.gov.ua/user_files/File/sbornik/2015/PDF/28.pdf [in Ukrainian].
- Klimenko, N.I. (2007). *Sudova ekspertologiya*. Kurs lektsiy. Kyiv [in Ukrainian].
- Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy* : Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI. (2012). <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
- Naukovo-metodychni rekomendatsii z pytan pidgotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzen* : zatv. nakazom M-va yustytzii Ukrainy vid 08.10.1998 r. № 53/5 (u red. nakazu vid 24.02.2021 № 722/5). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.
- Poluianov, S.O. (2020). Sutnist ta osnovni poniattia strategichnogo planuvannia. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza*. 65. URL: <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.71> [in Ukrainian].
- Pro sudovu ekspertyzu* : Zakon Ukrainy vid 25.02.1994 № 4038–XII. (1994). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> [in Ukrainian].
- Pro vnesennia zmin do nakazu Ministerstva Yustytzii Ukrainy vid 08 zhovtnya 1998 roku № 53/5*: Nakaz MYu Ukrainy vid 10.01.2019 № 83/5 (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0089-19#n21> [in Ukrainian].
- Pro vnesennia zmin do nakazu Ministerstva Yustytzii Ukrainy vid 08 zhovtnya 1998 roku № 53/5*: Nakaz MYu Ukrainy vid 27.07.2015 № 1350/5 (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0915-15#n22/> [in Ukrainian].
- Reestr atestovanykh sudovykh eksperiv* (2021). URL: <https://rase.minjust.gov.ua> [in Ukrainian].
- Reestr metodyk provedennia sudovykh ekspertyz* (2021). rmpse.minjust.gov.ua [in Ukrainian].
- Rossinskaya, E. R. (2016). Sudebnaya ekspertologiya kak metodologicheskaya osnova klassifikatsii sudebnykh ekspertiz i ekspertnoy kompetentsii. *Sudebnaya ekspertiza Belarusi*. 2 (3) [in Russian].
- Ruvyn, O.G., Serednii O.P. (2020). Nevidpovidnist zmistu zahodiv reformuvannia (reformuvannia, pereformuvannia, skorochennia chyselnosti) organiv viiskovogo upravlinnia, viiskovykh chastyn, zakladiv (ustanov) rodiv viisk, spetsialnykh viisk

- ta sluzhb Zbroinyh syl Ukrainy protiagom 1991—2014 rokov realnym potrebam Zbroinyh syl Ukrainy dlia zabezpechennia ih spromozhnosti vykonaty zavdannia za pryznachenniam. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza*. 65. URL: <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.67> [in Ukrainian].
- Savechko, V.O., Chernysh O.M. (2020). Transformatsiia systemy obednanogo kerivnytstva sylamy oborony ta viiskovogo upravlinnia u Zbroinyh sylah Ukrainy. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza*. 65. URL: <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.68> [in Ukrainian].
- Savechko, V.O., Kozlov O.V. (2020). Naukovi rozrobky u galuzi viiskovyh ekspertnyh doslidzhen. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza*. 65. URL: <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.69> [in Ukrainian].
- Shcherbakovskyi, M. G. (2016). Predmet sudovoyi ekspertyzu. *Forum prava*. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_5_34.pdf [in Ukrainian].
- Vlasuk, A.P. (2020). Okremi aspekty ozinky dii viiskovyh posadovyh osib Antyterorystychnoi Operatsii ta ih vidminnosti vid ozinky dii tsyh zhe osib pid chas provedennia Operatsii Obednanyh syl. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza*. 65. URL: <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.70> [in Ukrainian].

П. Е. Антонюк

Методологический анализ военной экспертизы

Появление новых самостоятельных единиц судебной экспертизы — логичный результат развития научных знаний и судебно-экспертной деятельности, если такой процесс происходит на основании разработанных методологических основ судебной экспертологии, что обеспечивает научность новых видов судебной экспертизы, организационно-правовой порядок их проведения и допустимость их результатов для обеспечения правосудия. Игнорирование научных подходов при осуществлении судебно-экспертной деятельности в Украине и попытки приспособить её под нужды следственной и судебной практики не могут не вызывать беспокойства, особенно когда речь идёт о попытке подмены судебной экспертизой процесса доказывания.

Цель статьи — на основании общей теории судебной экспертологии провести методологический анализ предмета, объектов и заданий судебной военной экспертизы и её места в современной общей классификационной системе судебных экспертиз.

Методологию проведённого исследования составили положения материалистической диалектики как всеобщего метода познания, а также совокупность методов формальной логики для решения отдельных заданий исследования — анализ, синтез, аналогия, сопоставление, сравнение, дедукция.

В ходе исследования с целью установления состоятельности образования военной экспертизы как самостоятельной стратификационной единицы были проанализированы её структурные составляющие — предмет, объекты, задания и специальные знания, необходимые для их решения.

В ходе проведённого методологического анализа было выяснено, что формирование военной экспертизы как самостоятельной стратификационной единицы судебных экспертиз произошло с нарушением методологических основ, разработанных судебной экспертологией, и эволюционных путей генезиса новых видов судебных экспертиз. В результате проведённого исследования сделан вывод о необходимости пересмотра места и сути военной экспертизы в существующей классификационной системе судебных экспертиз в Украине, что обеспечит единство методологического подхода к образованию новых единиц судебной экспертизы и гарантирует задекларированные принципы судебно-экспертной деятельности.

Ключевые слова: судебная экспертология, судебная экспертиза, специальные знания, военная экспертиза, предмет военной экспертизы, объекты военной экспертизы, задания военной экспертизы, система судебных экспертиз.

P. Antoniuk

Methodological analysis of military forensic science

Emergence of new independent units of forensic science is a logical result of the development of scientific knowledge and forensic expert activity, if such a process takes place on the basis of the developed methodological foundations of forensic science, which ensures the scientific nature of new types of forensic science, organizational and legal procedure for their conduct and the admissibility of their results to ensure justice. Ignoring scientific approaches in implementation of forensic activities in Ukraine and attempts to adapt it to the needs of investigative and judicial practice cannot but cause concern, especially when it comes to an attempt to substitute forensic science for the proof process.

Article purpose is to conduct a methodological analysis of the topic, objects and tasks of forensic military science and its place in the modern general classification system of forensic science on the basis of the general theory of forensic expertology.

Research methodology was made up of the provisions of materialist dialectics as a universal method of cognition, as well as a set of methods of formal logic for solving individual research tasks: analysis, synthesis, analogy, comparison, comparison, deduction.

While research, in order to establish formation consistency of military science as an independent stratification unit, its structural components were analyzed: topic, objects, tasks and specific expertise necessary for their solution.

While conducted methodological analysis, it was found that formation of military science as an independent stratification unit of forensic examinations occurred in violation of the methodological foundations developed by forensic science and the evolutionary paths of the genesis of new species of forensic science. As a result of performed research, it was concluded that it is necessary to revise the place and essence of military science in the existing classification system of

forensic science in Ukraine which will ensure the unity of the methodological approach to formation of new units of forensic science and guarantee declared principles of forensic science.

Keywords: *forensic expertology, forensic science, specific expertise, military forensic science, topic of military forensic science, objects of military forensic science, tasks of military forensic science, system of forensic examinations.*

Надійшла до редколегії 30.03.2021 р.

Антонюк П. Є. Методологічний аналіз військової експертизи. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. пр. / редкол.: О. М. Ключев, В. Ю. Шепітько та ін. Харків : Право, 2021. Вип. 23. С. 388—399.
DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.1.2021.30>.